

HELLZÉN, PEHR

**Tal, om uplysningens verkan på människors
och samhällens sällhet, hållet vid
invigningen utaf nya läro-huset i Hernösand
den 20 junii 1791. Af Pehr Hellzén ...
Stockholm, tryckt hos Johan A. Carlbohm,**

(Carlbohm
Stockholm
1794

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

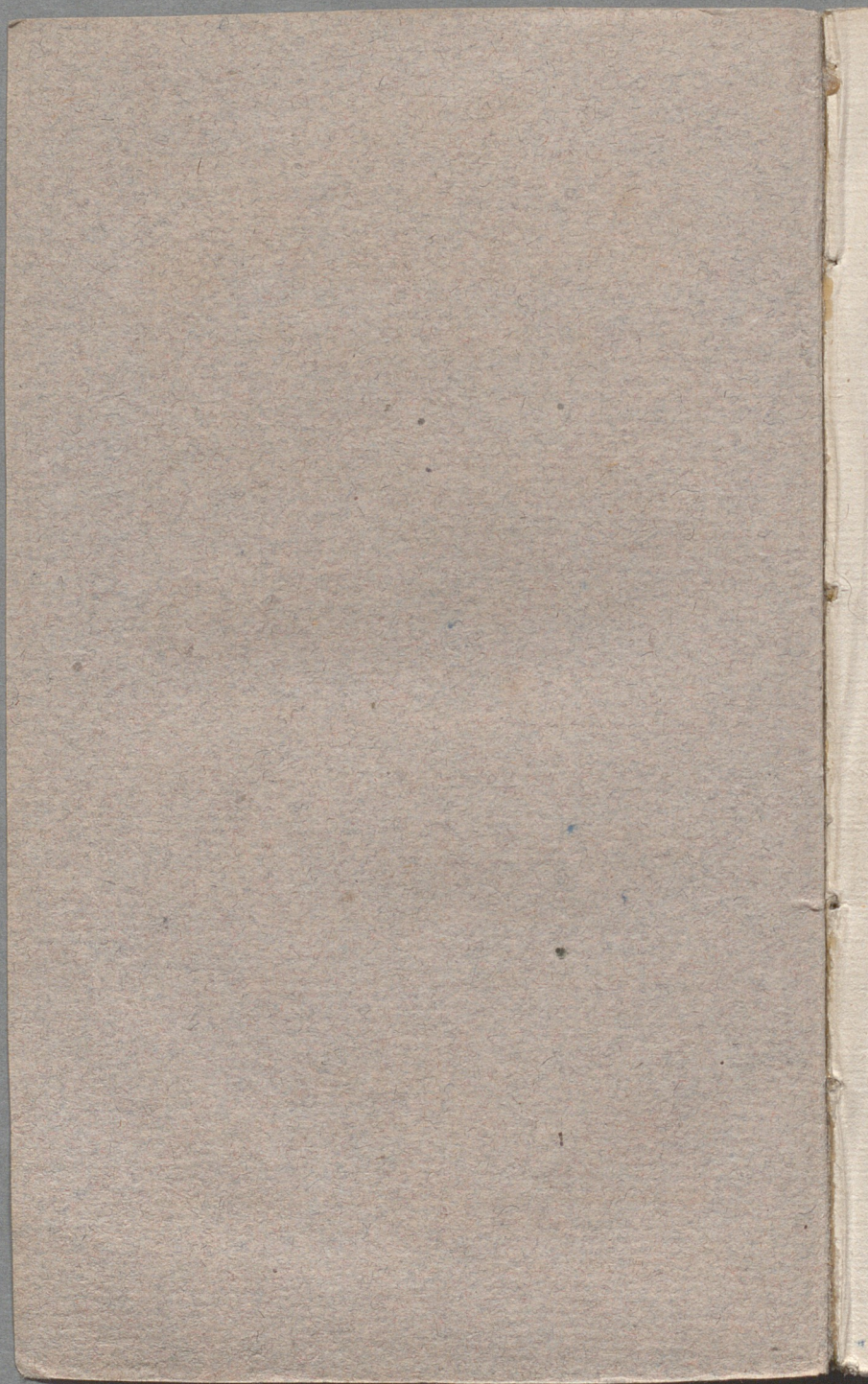
HELLZEN

Filos.

(830)

1700-1829

Ex. A

Lilja

(or)

1700-1829

TAL,
OM
UPLYSNINGENS
VERKAN

PÅ
MÄNNISKORS
OCH
SAMHÄLLENS SÄLLHET,

HÄLLET VID
INVIGNINGEN
UTAF
NÅA LÄRO-HUSET

I HERNÖSAND

DEN 20 JUNII 1791.

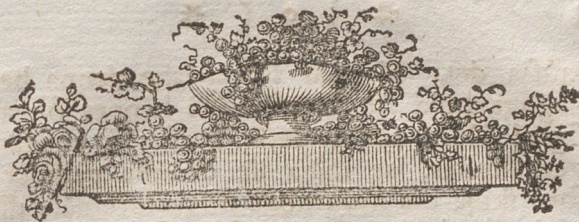
AF

PEHR HELLZÉN,
Math. Lector och K. Gymn. d. v. Rector.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS JOHAN A. CARLBOHM, 1791.

B. Vet. S. Skollan

MINE HERRAR!

Så många gånger vandrar Jorden sin ban, och under sina omgångar föröker de dödligas försök och erfarenhet: man har likväl til denna dag ej kunnat finna Människans lott vara annorlunda, än at med försigtighet och möda förvärfva den fullkomlighet, som inom hennes gränfor är möjlig: at, där icke desse medel antagas: där de icke beredas af nödiga hjälpredor: där de icke nyttjas på sin rätta väg, vika hennes företag ifrån hennes åsyftade mål, och detta döljer sig på alt längre och längre afstånd.

Det är, så långt vi kunna inse varelsernas ordning och skick, för hvar och en des rum beskärdt, des verknings-krets, och den grad af fullkomlighet, som igenom nyttjandet af des undfångne krafter kan vinnas. Af jämnförelsen väckes snart den tanka, at människan i denna ordning innehar et lysande ställe. Hennes värde och ändamål måste vara stort. Öfver djurens låghet bör hon mer och mer kunna höja sig med fria och dygdiga gerningar, sorgfälligt bestämde til sin och sina likars välfärd och anseende. De henne af Förskyrens godhet förundte förmögenheter synas

kråfja det. Men är likväl icke denna behagliga höjd alt för affides i hennes ógnafigte? Huru fattas desse krafter i en rätt verksamhet, at måta de okända rymder, som skilja oss ifrån detta höga föremål, dit vi borde hinna: stå väl förnuftet och dygden beredde, at ledsaga oss fram til en bestämmd lycka, som uti våra fotspår skall utströ den fällhet och välsignelse, dertil vi tro oss ämnade: kan den försigtighet, som vi sjelfve förmå skapa oss, den möda, som vi på egit bevåg kunna gifva oss, vara hårt til nog säkre vägledare? Eller är det blott en förmåten inbillning, som här bedrager? Kan det hopp äga någon grund, hvars verklighet, vid en närmare upmärksamhet, så snart synes vacklande?

Hvad är då människans bestämning: huru danas hon, huru aflemnas hon af naturens hand? Vid intrådet i verlden nedlägges hon uti vanmagtens armar; en blind amma, okunnigheten, erbjuder sig at uptaga och föra henne, men anförtrot henne snart til sin sjelfrådiga dotters, villfarelsens, omvårdnad. Denne åter inföfver henne, under lekande behag uti inbillningens och begärens sköte, där tillika dårskapen slagit sit läger, at alla sidor öppet för farornas inbrott. Kan människo-lifvet med desse väktare vara en förmånlig gåfva? Kan det äga nog trygghet, nog möjlighet at ibland jordens vareller uplyfta henne til något företrädes-rum? Hvad skall framkalla hennes föga synliga förmögenheter och gifva dem en säker riktning? Hvad skall undanrödja alla dessa förfät för hennes svaghet? Är
hårtill

hårtil någon hjälp af nöden: är den at finna?

Hvad hände den ynglingen, som alt för tidigt öfvergaf sina Fäders hus, för at på egen hand söka sin lycka i verlden? Okunnig och oförfaren företager han sin vandring, under det förmåtna hopp, som skulle lyckan icke dröja, at gå honom til mötes. Hennes skugga tyckes han redan se i de nöjen, som inkalla honom på några behagliga ställen, men som snart utblotta hans förråd och tekna sit svek uti hans ledsnad och ånger. Han fortsätter sin villfarelse, och råkar derunder uti alt större och större våda. Lyckan, som han trodde sig få omfamna, flyr och öfvergifver hans inbillnings-krets. Han finner sig snart som i en ökn: dagen lider til slut: molnen öfvertäcka himmelen och mörka skuggor jorden: stormvådren upstiga och blanda sina ljud med de nu vaknande vilddjurens: vågen, som han gått, delar sig ock uti flera: han stadnar nedslagen: den ovana eftertankan bekymrar honom ännu mer: den ena och den andra troddes leda til farliga försåt och olyckor: han förskräckes, sviktar och anser sig förlorad.

Men under denna förvirring framgår där en man, hvars säkra steg öfvertyga ynglingen, det han var kännare af vägarne, och hvars redliga utseende förminskar en frucktan, som denne olycklige nu fattat för alt; aldramåst uplifsade desf vänliga hälsning och kloka tal. Nu voro goda råd såsom af himmelen fände: han får kasta sig i den förståndigas armar — faran

försvann, och mörkret var icke mera förskräckande.

J märken redan, M. H., at mit tal syftar til Uplysningens lof. J kännen behofven deraf: och J igenkännen här äfven några drag uti teckningen af människo-lifvets irrgångar, och af de många faror i verlden, som möta under vandrigen ifrån vaggan til grafven. Ögat och eftertankan följa icke långt denna teckning, innan starka sinnesrörelser intaga åskådaren: han råkar här snart uppå Sorgespel: än på okändes än på vänners händelser, som sönder-smälta den hårdaste känslolöshet: än åter uppå ställen, där han får se sin eller de sinas välfärd belågrad, och bäfvande saknar tillflyckt af säkerhet, hvilken döljer sig under mörkare skuggor.

Min vän EMILLUS, hvart ser jag dig hänförd? Min AGARIS, skall jag finna dig uti detta nödens djup? Skall jag se din och min son uti den nämnde ynglingens våda? Desse stormar, som vid sådan syn upröra mit hjerta, skola de förstöra det? Eller är det en tröst, som jag där på afstånd uptäcker, som synes nalkas: vågorna begynna redan sagta och lägga sig: det är den anankande trogna ledsägaren. — Huru lugnet i min själ utgjuter glädjen i mina ögon, då han tager desse Barnen vid handen, lärar dem at gå farorna förbi, lärar dem hvilka afvägarne äro, hvart de leda. Och hvilken är den rätta vägen, som förer til sällhetens land, dit vi sjelfve vilja, och dit vi dem önska!

Hvil-

Hvilken hjertelig fägnad för oss, om det vore at finna et ställe, försedt med trogne ledare, dit vi, vid första intrådet i verlden, singo sånda dessa panter af vår kärlek och vårt lif, at där så bereda deras hjertan, där så tända förståndets ljus, at de utan våda kunde framtråda på verdens större skådeplats.

Sådan är, M. H., icke människans del, at hon sjelfmant kan finna det goda. En lycklig drift at söka det är naturens hemgift i våra hjertan. Men sättet at finna det, och vägarna dertil, åro icke utstakade. Blott med svaga hjelpredor, at upöka dem, aflemnas vi af naturens hand; och den styrelse, som oss tillika gifves, är så svagfynt, at den föga annorlunda, än genom missbruk kan lära at bruka dem. Tusende felsteg måste begås, för at göra et enda rätt steg. Huru många då, at kunna fullända den rätta vägen! Det angelägna förråd af fanningar och kunskaper, som hårtill fordras, vinnes icke, utan sådan svårighet och möda.

Så beskaffade kringströs vi på detta klot, at söka vår fällhet, som väl allestädes skall vara at finna, dock ingenstädes synlig för det ovana ögat, det i mörker insvepta förnuftet. Otamda begår, inbillningar och fördomar leda än längre på sidan om henne. Den okunnige ynglingen famlar efter hennes vålnad, såsom den blinde efter föregångarens fjät. De gå båda vilse och stupa desto hastigare, i samma mohn, som de skynda sin gång. Af de gjorde försöken lærer den förre, at desse

endast voro afvikelser, och hans nya företagen stadna åter inom samma gränser.

Så tröga steg går förnuftet til sakernas kännedom och pröfning, så långsamma til utredande af det sammanhang, som förenar orsaker och verkningar i den flod af händelser, som omgifva vår lefnad, och uppå hvilkas lopp vi flyta såsom spanarna på vatnet, oss sjelfve lemnade, drifne åt den led, dit böjelserna draga, och ständigt hotade, at krossas mot klipporna. O! Ynglingar, ansen icke alt för lätt och likgiltigt, at verdens ban öfvervandra!

Men bör jag blott tala til ynglingen? Uti de oss omgifvande villornas vida krets: at uti densamma på egen hand söka sin framgång, är ock för den äldrigare en förmåtenhet, hvilken förderfvet vedergäller. Det gifves blott en enda väg, at med trygghet följa öfver lifvets rymd, och denna är lika så ny och obanad för hvar och en enskild, som den är gammal för hela vårt slägte. De sanningens och dygdens reglor, som skola fria människan ifrån fall, och föra henne fram uppå denna väg, äro fast vidsträcktare och fullkomligare, än de vacklande försök, för hvilka hennes lifs korthet kan gifva rum. De innesluta snart otaliga åldrars förenade erfarenhet, och denna vore ännu föga tillräckelig, om ej et Gudomligt ljus fylde dess brister.

Denna samlade rikedom äga vi uti Vetskaperna: dessa innefatta uti sina Skattkamrar alt det sanna, alt det rätta och nyttiga, som af människors erfarenhet hitintills kunnat samlas, och af människo-förståndet
sam-

sammanfogas, styrkas och beståmmas. Hvilket ovärderligt arf är oss, som nu lefva, hårunder tillfället? Hvilken dyrbar rikedom, som förädlar ägarens hjerta; vida förträffligare än alla jordens öfriga skatter, som ofta förföra.

Sättet at förvara denna skatt, at föröka och til människors uplysning och råttelse väl använda den, är oss äfven af förfarenhetens vishet danadt och gifvit: det är Undervisnings-verkets pligt och ära. En Inrättning, som skall föra uplysningens fackla fram för den okunnigas fot, at han må finna vägen, som han bör framgå, känna afvägarna, hindren och stötestenarna. Sjelfve äro vi ej annorledes lycklige, än igenom den lott vi erhållit af denna fördel; och vi bemöda oss förgäfvat, at förvärfa åt våra Barn något annat arf, som skulle göra dem lyckligare, än detta.

Med fågnad samla vi dessa tankar, och uplifva hos oss dessa intryck, då vi i dag för första gången inträda uti detta Vetenskapernas nya Tempel. Då vi äro församlade, at helga det til Dygdens och Kunskapernas skygd. — Mänskligheten, som känner sina brister, fågnar sig vid åsynen här af, och välsignar det. Den medlem på jorden, som älskar sit slägte, som ser det och tänker: detta skall sända närvarande tidens ärfda och förvärfda uplysning, förökad och utvidgad intil Barna-Barns Barn, intil senaste Efterverld, han kan icke vara känslolös i sit hjerta. — Vi skåde nemligen dessa murar, såsom omgifvande et ljus, som varaktigt skall lysa, men icke förtåras, utan

at föra ordet vid denna sällsynta Högtid-
lighet: uti denna så lysande Församling:
första gången ifrån detta rum, hvars tilträ-
den, bevarade af dessa Sphinxer, så tydli-
gen tekna dens plickt och dens fara, som
här uppträder. Bör jag icke bäfva för dessa
Edra och Vältalighetens fordringar? Men
jag lyder mina Förmåns befallning: en ur-
fäkt, som dock skyler blott min förmåten-
het, icke mina brister. Denna slags lydriad
är hos mig alltid otvungen: nu ehuru så
vådlig, dock särdeles angenäm. Der äro
vissa stunder i hvar människas lefnad, som
hon af vundna utsigter eller ändamål kan
räkna för de mäkt märkeliga steg i sin vand-
ring. Då den Högste Godheten unnat
mig upnä den efterlångtade dagen, at jag
får tala om detta nyttiga verks fullbordad,
tillåten min glädje den öfvervigt, at jag
tycker mig härvid öfverlefva den märkeli-
gaste stund af mit korta lif: nu lyckligt
nog, at kunna nalkas sin afton med denna
fågnad, som följer mig i grafven, än me-
ra, som öfverlefver och med sit föremål
kan ibland Efterkommande åga en varak-
tighet, som segrar öfver okända åldrar:
måtte den icke här försvinna, så länge
Norden äger frucktsamhet och Inbyggare!

Detta glada ögnamärke, dervid jag i
dag önskar Eder upmärksamhet fåstad, tillå-
ter icke, at här väcka en åtanka, som alt
för vidt skulle sprida Edra sinnen och dela
deras rörelser. Jag vågar därför icke vid-
röra mängden och loppet af alla de vigh-
ga och vådliga händelser, som i denna ti-
depunkt flödat öfver vårt Fädernesland och
våra

våra lefnadsdagar; det är mig nog, at vårda, nu allenast nämna de angenämaste, hvilka inträffat detta list förflutna år, som jag haft den lyckan, at förestå vårt Lärverk: de Försynens mildhets-prof, som evigt utmärka detta år: de årorika segrar; den hugfvalande och glädjefulla fred, som vår Store Konung, igenom sin vishet, sit hjeltemod och sina färor beredt och slutat: och hvilken stillat alla stormarna. Allestädes inom Svea gränser år denna Fredens Stora Högtid med glädjens känslor firad. Ifrån Städer och Byar, ock så ifrån de ringaste hyddor åro tåflande loflånger upskände til Högden, och tåflande välsignelser hafva lågrat sig omkring GUSTAFS Thron. Vi kunne ej ännu nämna denna glädjefäst, utan at finna hos oss samma sinnesrörelser uplifvade, som genast intaga et frälst, och aldrig förgätas af et tacksamt Folk.

Och huru skulle de icke uti all sin liflighet blifva återhåmtade den stund, som nu af oss offras åt Fredens dyrbaraste fruckt. Det är sant, at denna vår glädje innesluter sig inom en trångare krets, än den förra. Men åro vi väl mindre känslofulle för det, som rör oss mera enskildt? Et nytt förträffligt Lärhus, uprest i Norden, inviges för detta Stiftets Barn, som åro, och skola komma. Hvilken fröjdefest för dem alla? Är detta otvifvelaktigt Landets yppersta skatt, så år ju denna en af dess vackraste dagar.

Hos Eder, M. H., som kännen *Uplysningens värde och verkan på Måniskors och Sambällens sällhet*, hvarom jag talar, kan den

den uphøjelse, som des's kraft meddelar människo-sjålen, ej annat, ån vid et sådant tilfålle göra djupa intryck; Hvilka åter efter sin art, til en önskad fördel för mig, fortare erfåtta, ån uptåcka bristerna i mit Tal, det jag således med denna tilfrsigt och åfven med hopp af Eder ynnest vågar gå at fortfåtta.

Redan fågnar morgonrodnaden och bebådar den upgående vackra dagen. Det ljus, som uptråder vid stra Horizonten, uplifvar och glåder alla Jordens Invånare. Des's strålar sprida sig öfver fålden, och i deras spår utbreder sig hela Skapelsens skönhet och prakt. Men denna Sol skyndar sin våg, nalkas snart vester och försvinner, och med henne försvinna våra ögons behag, diamantens, de mångfårgade blomornas glants: til bevis, at ljuset utgjorde deras frnåmsta vårde. — Denna pråktiga sol, kan den vara verdens yppersta ljus, och likvål så flyktig och ombytlig, eller blott en förebild och et understöd för et ådlare, et varaktigare, som åfven verkar och fågnar, då denna Himmelens Sol gått under, och natten infaller. Nej, det ljus, som blott förgyller ytan och gifver de skapade tingen et obeståmdt vårde, kan icke göra til fyllest, kan icke vara nog för allas syftemål. De i kropparnas synliga verld förnuftiga varelses åska mer: en högre förmögenhet, et högre åndamål kråfja det. En Skaparens afbild årnad til förening med Honom måste prydas med något oskattbare

rare

rare ljus, än det som räkner lika många nätter, som dagar; med det nemligen, som äfven uplyser tingens inre hallt, och som inga skiften undergår, det är Sanningens och vishetens ljus. Ho vördar icke det ljufets förträfflighet, som uplyser kroppens öga, så at det friar des fot ifrån stapplande; men så mycket mera det vida herligare, som föreljer och styrker den förnuftiga själen, at hon finner vägen til sin lycksalighet.

Det fordrade den förnuftiga andans värdighet, det fordrade Skaparens ära, at et sådant ljus och des åtföljande förmåner icke blefvo medskapade. Kunskap, skicklighet och dygd äro skatter, som skola förförvärfvas: kunna icke gifvas, icke ärfvas och icke finnas utan mycket bemödande. Och hvad möda äro de icke värde, som utgöra de förnuftigas glädje och väl? Men förmögenheterna at söka dem, de äro, som jag redan nämnt, naturens hemgift i våra hjertan; och med denna är en dyrplickt förenad, at väl nyttja och använda dem; enda sättet, at vinna deras höga ändamål. — Enda sättet at vinna vår sällhet, såsom enskilde människor: enda sättet at vinna den, såsom uti Sambälle förenade. Men huru komma vi til dessa förmögenheters rätta bruk?

Förståndets uplysning gifver alla de öfriga lif, rörelse och en rätt nyttning. Den begynnes igenom våra yttre sinnens tilhjelp, med förvärfvandet af fundera begrep om tingens beskaffenhet och verkan. En noggran undersökning derom, undersökning

ning om sambandet emellan orsaker och verkningar, emellan företag, medel och ändamål ingjuter sanningen i våra omdömen och i våra kunskaper, samt en rätt bestämning eller dygden i våra gerningar. Fortsättningen och fullkommandet af denna förståndets uplysning är en sådan mer och mer förökad sanningarnas kännedom; och desse äro Vetenskapernas verk. De senare innefatta, uti hvarje kunskapsgren, deras grundeliga sammanhang fins emellan och med deras syftemål den nytta, som vi önska, som vi föka och behöfva, för at gemensamt och hvar för sig lefva lycklige. Til detta stora ändamål sträfva vi: dit banar den på detta sätt förvärfda uplysningen vägen: dit förer hon oss med försigtiga och säkra steg, igenom den riktiga kännedom, som hon innebär, af de ting uti naturen och i sammanlefnaden, som äga inflytelse på oss, våra tankar och gerningar.

Denna uplysning måste meddela goda råd, gifva anvisning på de bästa medel til upnående af våra önskade mål. Af öfningen vinna mer och mer våra krafter skicklighet, at följa sådana råd, at använda sådana medel, och deraf beror människans fullkomlighet: den samma blifver så mycket större, ju närmare den står i förening med en vaksam riktning af desse krafter til samma medels noga iakttagande, hvilket senare utgör den vördade vishet, som förer de dödlige genaste vägen til en rätt fällhet. Kan då något tvifvelsmål äga rum,

rum, at ju vetenskaperne äro befrämjare af människors och Samhällets väl?

Alla våra företagen fordra vägledning af flera sanningar. För at kunna segla til et främmande land, och återkomma med fägnad öfver en med önskad fördel fulländad resa, huru mycket behöfver man icke veta? Skeppets förnödenheter och styrelse, det vilda hafvets sträckning, des förliga och säkra lägen, tilliggande länder och hamnar, sin kosa, sin compass och des förändringar, uträknandet af sin fart, och sit ställe på hafvet för hvarje stund, vid framkomsten sit systemål och handel med alla omständigheter, som däruti ingå. Detta tilhopa kan anses sammanfatta blott et företag: men at lägga ut ifrån lifvets första strand, och öfverfara des rymder, beredd, at väl fullgöra alla där åliggande mångfaldiga skyldigheter och göromål, beredd, at emottaga alla där mötande öden och händelser, och at lyckligen gå dem igenom, hvilken mängd af kunskaper åskas icke härtil af hvar enskild människa och medborgare, och af hvar och en, som utom egna, skall uti större eller mindre krets styra andras värf och förrättningar? Hvilken mängd af kunskaper påfordras icke för hvar och en, at på sin väg och på sit bestämda rum ernå sin egen och de sinas välfärd och sällhet: hvilken åskas icke at befordra Samhällets? Med denna sällhet förstå vi åtnjutandet af det goda, af de förmoner, som vidmagthålla, förbättra och förnöja vår enskilda och vår Samfunds-lefnad. Dertil har Gud och

och naturen gifvit oss rätt och möjlighet; men kunna vi fågna oss deraf, utan at känna dessa förmoner, fåttet at vinna dem, de många handlingar, som uti få ferskildta oss omgifvande omständigheter dertil bidraga? Dömen, M. H., under denna utsigt om kunskapernas vidd och den deruppå hvilande uplysningens nödvändighet och gagn: dömen hvad lycka det är i et land, at åga den, at åga kunskapernas Förrådshus, vetenskaperna; at åga deras idkare, som uparbeta dem, som känna sanningarnas säkra grundfästen, och de derpå hvilande byggnader, samt derifrån kringfända ljus til allmänheten, ofta oförmårkt för dess medlemmar: det ljus, som vid styrelsen af hvart och et värf, vid utöfningen af hvars och ens kall, vid befrämjandet af hvarje närings-art, bekrönar flit och möda med en säkrare och förmonligare framgång och nytta, i mon af dess rätta användande.

Dessa sällhetens fiender inom och utom människans sköte: än hennes sinnes ojämheter, at jämkas och afnötas dem: än olikheterna af människors böjelser och begär samt de derifrån oskiljaktige, mot hvarandra stridande verkningar, som göra oss få obehärliga til en angenäm sammanledning, at bilägga dessa idkeliga krig, at förena dessa häftiga stridigheter: än laster och lagbrott, som störa lugnet, at dem förekomma: än fördomars och villfarellers härrar, som uti skymningen af en falsk lycka injaga oss i förderf, at skingra och undandröja dem: än de växlande ombyten af

händelser, som för oss tätare förvandla fällhetens utfigter, än månan sit utseende, at alltid derunder kunna bibehålla styrka af hennes tröst, at betäcka oss för de förfåt, som dölja sig under de blida, at framkalla dygder, som nödga de vidriga, at tjena til vårt bästa: hvad kan äga denna kraft, om icke strålarna af uplysningens ljus?

Trygge vid denna fasta grundläggning, hvaruppå vetenskaperna höja sig öfver alla dem hotande inkast, kunna vi glada gå förbi de senare redan af lyckligare pennor uplyste och vederlagde. Ibland människo-förståndets många afvikelser är ock den, at undertiden misbruka sina kunskaper. Solen, som öfver alt välsignar Jordklotets yta, bränner dock några fålt: Eldens vålgörande verkan tjänar til skada i den illa finnades hand, likafå vetenskapernas. Skulle de senare mera, än de förra, kunna eller böra angripas och fördömas för sådana tillfälligheter? Vårdom de vålgerningar, som båda medföra; utom de förra kunne vi icke lefva, och utom de senare kunne vi icke lefva lycklige. Och hvad är lifvet utan lycka och fällhet?

Gör uplysningen människan i Samhället mera fri, mera hatare af tråldom och förtryck, mera nitålskande om sin säkerhet och trefnad, så är det hennes vålgrundade rätt, hennes tillståndiga nytta, henne vårdiga och nödiga förmoner. Göra vetenskaperna hennes själ rikare på tankekraft, och hennes kropp på känslor och böjelser: föröka de hennes behof och göra henne mera beqvåmlig och mera öfverflödlig,

flödigt, så är det hennes nöje. Behagligare är människans lott, än at endast vara dömd til arbete. De glada stunderna böra belöna henne för de tunga. Och med alt detta, är det icke just vetenskaperna, som låra henne, at styra denna frihet, at vinna och bibehålla denna säkerhet, at bestrida dessa förökade behof?

Den måste hata sin egen och sina likars fällhet och glädje, som misfskänner uplysningens värde, som icke högaktar det samma och önskar dess utbredande öfver jorden. Men medlen, M. H., som leda hårtil, som föra oss in uppå den behagliga vägen, äro de väl allestädes lika beredde, lika kände? Några ögnakast åt denna sida och uppå deras tilstånd, som sakna dessa medel, och således denna til människors fällhet nödvändiga hjälp, kunna til äfventyrs kraftigare, än alt annat, intrycka i våra hjertan en vörtnadsfull erkänsla af uplysningens verkan och förmåner.

Et slägte, oaktadt förnuftets dyrd, så djupt nedfänkt uti mörker, som detta sig sjelf lemnadt, til sina begår öfvergifvet: hvart tager det sin våg? Hvilka verkningar bakom detta mörker: hvilka spår af dessa vilde djur, som hafva utseende af människor, äro teknade i verldshistorien: hvilka äro okände?

Hvarthån föra mig dessa bekymrande tankar — Til en verld, som varit och redan försvunnit: de äro då än dräglige — Tillbakas til våra Förfäder, som skydde i mörkrets kulor, där kunskap och dygd voro okände gäster, ansågo sig uphöjde,

då en Asiatic Eröfrare behagade blifva deras Herrkare; sedan deras Öfver-Gud. — De må ännu kunna fördragas, om de ock öppna för oss rostade jernportar och galler, och införa oss under desse ån varande dystra hvalf, som det upgående ljuset til trots, vidskepelsen förmått upresa och bibehålla, at dermed stänga frestelsen ifrån en inbillad dygd, som eljest kunnat blifva verkelig och nyttig. I stöd af Målare-konstens regler skulle vi kunna nyttja dessa mörka skuggor, at göra dagen starkare uppå den målning, som uplystare tider och ställen bereda. Men denna fördel blifver oss äfventyrlig, när samma tankar vilja föra vidare, och bedröfvande visa oss, ån de vida jordsträckor, som fordom fägnade af uplysningens härlighet, nu mera under den Arabiska Bedragarens ok qväljas af en så ytterlig blindhet, som föga lemna rum för någon mänsklig dygd — ån uppå de vidsträcktaste öknar af jordytan — våra likar: nej de åro vilddjurens, och af lika yrke, med dem täflande om besittningen af kårer och ödemarker, och kanske segrande uti mord och rofaktighet — Människor, man betrackte antingen deras Själs verkningar, eller deras sammanlefnad, så beröfvade all mänsklighet, at de icke ens åga namn på de förnämsta dygder, som böra utmärka och pryda vårt slägte. Hafva de väl någon Gud? Och hvilka Bilder tilbedja de? Förmåtne Tänkare, bäfva för förnuftets svaghet, vid åsynen af mildhetens verkningar!

Ack!

Ack! Sälla uplysning, tillåt oss återkalla de blickar, som vi i dit ljus icke uthårdade, ifrån desse, Chamschadalare, Tartarer, Eldsländare, Negrer, Indianer, hvilka skarrar af miljoner ännu så djupt förnedra förnuftiga varellser. Men kunna vi väl vända ögonen derifrån, utan at af sårande intryck känna oss upmanade til dessa olyckligas frälsning? Blott et enda fått år oss möjligt: våra Böner til Gud. O! J öma mänskighets känslor, som Uplysningen hos oss väckt, samlen Edra krafter, at upelda den uplysta verlden: Gudomlige Ande! Gör de Christnas, gör alla Evangelii tjenares hjertan brinnande, at ifrigt och idkeligen anropa den Alsmäktige för dessa våra Bröder. Måtte få trogna suckningar kunna beveka den Mildaste Försyn, at bereda väg för ljuset til desse mörka trackters talrika uslingar!

Men in uppå oss sjelfve, på oss af Uplysningens milda strålar förädlade til et högre slägte, återleda ock desse liflige intryck sin verkan. Vördnadsfulle nedkasta de oss inför ljusets och vishetens evige Fader, hvilkens klara ögnakast, igenomträngande alla verldsrymder, såg uppå denna jordens vrå et elände, som hotade vår varrelse, medan den än doldes uti sit oskyldiga intet, och af sin rika godhet bevektes at bereda en frälsning, mächtig at göra vår födelse välsignad, vår lefnad fäll och vår död tröstefull. En utkorelses rätt för oss lika obegriplig, som lyckfelig beslutades i Högden; och Herren lät Uplysningens Ande nedfänka sig öfver Nordens kal-

la luftstreck, at här i sin klarhet hvilande uplysa de dödligas vågar, och at derifrån bortjaga mörkrets lastfulla och olyckliga skuggor. Desse erindringar, hvad kråfja de för en vörndnad och tacksamhet för denna Gudaskänk! Vare hvarje punct af vår dermed välsignade verldsdel frucktsam af Dina loffånger, allvise och gode Gud; men ymnogast upstige våra rökverk ifrån de Tempel och Altaren, som här äro upreste och helgade åt Religionen och Visheten! Detta hennes Lårohus vare fullt af Dit lof, Herre, af Din nåd och Din sanning ifrån gryningen intil dagens nedergång, ifrån nu intil verldenes ånda!!!

Denna Himlens yppersta välgerning, huru har den kommit oss, vår pligt är at efterfinna det, huru har den kommit andre, och huru kan den komma jordens torftige inbyggare til godo? Hvilka äro den Alsmäktiges medel härvid? En röst säger mig, at de Mäktige på jorden äro dertil kallade — och en skyldig djup vörndnad gör mina steg darrande, då mit tals föremål bjuder mig, at nalkas, at uplyfta ögonen til detta Majestätliga uptråde: ån så tröstefullt, ån så förfärande. Ser jag här å ena sidan öppnade Throner, uphöjde af undersåtares välsignelser, hvilka under den lyckliga Spirans skygd glädja sig af uplysningens fruckter, så erfar mit hjerta verkan af den vackrafte syn i verlden. Ser jag åter på den andra, ån flere, ån mera glänsfände af prackt, men med tillutna ingångar, afföndrade ifrån undersåtare, såform med stora skiljegrafvar, hvilka de senare,

nare, tryckte af mörker och tvång, synas upfylla med sina tårar, få tränger sig et svård igenom min själ. J Jordens Beherrskare! Desse talrike hopar af människor, som på sådant afstånd lyda Eder vink, frambara för Eder sina offer, enda behållningen af deras svett och mödor: skall denna blott tjena, at göra Eder prackt så glänsande, at J icke sen deras behof, och murarna af Edra Slott så fasta, at deras nödrop ej kunna tränga derin? Är deremot ingen känd skyldighet å Eder sida? Skall ändteligen den lidande mänskligheten alltid förgäfvos til Eder utsträcka sina armar? At afhjelpa de laster, de bördor, som trycka henne, det står mycket i Eder magt: det kräfjes af Eder: det är Edert ansvar inför den Aldrahögste — fattet är bestämmt. Et efter Folkslagens och orternas lynne väl inrättadt Upfostrings och Undervisnings verk. Det är allestädes den rätta modren til hyfsning, til goda seder och lyckliga medborgare. Denna sanning har segrat öfver alla genfälgelser. Vore, skall jag våga säga det, Eder magt mindre tung, och så vålgörande, som den borde: kanske ockfå på denna våg Peruanern och Chamschadalern kunde blifva människor. Verkan deraf skulle ock sprida sig til angränsande vildar, som ingen styrelse lyda: och dessa glädje tårar skulle ingjuta uti Edra hjertan en förnöjelse, vida större, än den, som härflyter af vållustens skimrande dårskaper.

Jag må icke, M. H., anses, at här tala detta aldeles förgäfvos. Utan tvifvel hafven J redan derunder ibland de välsignade Ko-

nunga Throner igenkånt vår Svenska, lysande uti fremsta rummet. I hafven genomvandrat jämnförelsen, och med glädje funnit, at uti intet land är uplysningen allmännare, ån uti Sverige: at ingenstädes kunna vetenskaperna inhämtas med ringare kostnad för underfåtare: at den fattiges Barn kan här lika obehindradt, som den rikas och förnämares, och de senare, utan at förringas af de förra, uptråda uti visshetens Scholor, at der låra och med nöje erfara, det skicklighet allena gifver företrädes rätt ibland människor: at på denna väg et godt snille, detta vårt slågtes yppersta gåfva, ehuru besväradt och tryckt af fattigdomens tyngder, kan svinga sig lika högt, som det, hvilket höjer sig på förgyllda vingar. Sådane Edra anmärkningar hafva uplifvat hela Eder vördnad för Sveriges Konungar, för dem fram för alla, hvilka af vår välsignade WASA Stam uprunnit. Dem hembåra vi i dag våra tacksamhets offer, under fågnaden öfver de fruckter, som vi skörda af deras visa planteringar.

Hvaruti var väl Konung GUSTAF I:ste mera lofvård och stor, ån uti förskingrandet af det mörker, af de vidskepelsens och fanatismens dimmor, som tryckte den Svenska jorden, få mycket förfärligare fiender, ån det Utländska Tyranniet, som desse hade til vänner snart alla Rikets underfåtare, sålunda af barndomen danade. Vördom de vördnadsvärda Inrättningar, hvilka Han stadgade, at grundlägga och bibehålla en fundare Religions och andre vetenskapers
ljus:

ljus: företaganden, som deras svårighet så mycket uphöja. Enär, efter vår natur's lynne, de vid mörkret vande ifrån et upgående ljus ifrigt afvända ögonen, alt för svage, at emottaga dess strålar: dervid de ej annorlunda, än med en långmodig försigtighet kunna vänjas, och hvilka icke högaktas förr, än deras inflytande på människo-sjålen sakta hunnit öfvertyga henne om deras värde.

Och til åfventyrs af denna orsak instundade, efter denne Store Konungs död en lång tid, så vådelig för desse Hans planteringar, äfven för dem, som inom Zions helgedomar anlagde, aldramåst bordt vara fredade: Til dess en Hans Sone-Son på Svenska Thronen upträdde och med Honom et än mera uplyst och gladt Tidhvarf i Sverige. Den odödlige GUSTAF ADOLPH, danad icke allenast at värdigt fullkomna den förras anläggningar, men ockfå at Sjelf blifva för verdens Regenter en efterfyn af fullkomlighet, utspri-der en åra och et så stort ljus öfver detta Rike, at dess verkan af inga tidskiftens hårdhet kunnat förtagas. Vi finna här det sällsyn- taste i verlds-historien: en Konung bestån- digt omgifven af krigslågor, tänka så up- märksamt på sina underfåtares välfärd, de- ras upfostran och undervisning, som en god Fader uti fridens lugn uppå sina barns, hvaraf de många Lärofåten och Scholor, som grundlades af Hans hand, bära til oss och efterverlden kraftiga vitnesbörd.

Hvad härvid en kortare lefnads tid och göromålens mängd nekade Hjelten at

fullkomna, det fullföljde Hans ädelmodiga Dotter, Drottning CHRISTINA. Intagen af samma tankefätt, Sjelf en ypperlig kännare af Vetenskaperna, af deras nödvändighet och inflytande på människors väl, sparde Hon inga omsorger, inga kostnader til detta ädla ändamål, til en jämnlik fördelning af dess förmoner för alla Svea Barn. Denna Drottningens namn bör aldrig sakna högaktning i Sverige. Ju länge sedan har tiden utplånat et Hennes förhastande til egen misfmon? Men de välgärningar, som Hon gjort oss, äro oförgångeliga: det är Vetenskapernas utbredande i Norden: det är, hvad i synnerhet oss rör, stiktelsen af detta Lärofäte med derät följande fördelar: och hvad icke eller främmande är, at här nämna, det Skara, Wexiö, Gefle och Götheborg med kringliggande Landskap njutit en lika välsignelse af Hennes frikostiga hand.

Efterträdande Konungar hafva med sin stadfästelse uti äran af dessa stiktelser deltagit och Konung CARL XI:te, denne Vise och Store Rikshushållaren, som i alt noggrant sparde sin Kronas umbärliga utgifter, fann dessa verk så angelägne, at Han med Calmare och Carlstads Gymnasier samt Lunds Academie dem ädelmodigt förökade.

Om vårdslöfware tider häruppå inträffa, kunna vi anse dem blott såsom skymning för en ny dag, som hårligast uplyser det fålt, hvarpå vi vandra, igenom strålarna, som deröfver spridas ifrån en LOVISA UL-RICA, och ännu starkare ifrån GUSTAF III. —
Desse

Dessa dagar, milde Försyn! äro våra egna lefnadsdagar. Jag är icke förmåten at vilja tolka denna känsla i Edra hjertan, eller den syn, som här fåster Edra ögon: en syn, som höjer sina behag af de blickar, som återfändas öfver rymden af öfvervundne farligheter. — På afstånd sjelfsvåldets ilar, uti den missbrukade frihetens luststrek rasfande, at alt kullstörta; men stillade och lagbundne — än hiskeligare stormar, ifrån fiende land utgående af denna inhemska Hydra underbläste, blodigt rytande emot dessa kuster; men nedtryckte och dämpade af en Segrande Arm, som ock deröfver utbreder fredens angenäma lugn. — Den Hjeltens, som beundras på Årans uphöjda Thron, lagerkrönt, där omgifven och dyrkad af fria konstners och vetenskapers Gudomliga vård; af frälste, så lycklige och glade underfåtare, af oss och våra bröder, som alle offra sina tacksamma hjertan. — Europas Regenter! Denna Thron är i Norden uprest: Detta efterdöme är här gifvit! Sen, högakten och följ. — Vetenskaps Idkare! Vörden en skydds Gud, som känner Edra yrkens hallt och befvår, Edra nödiga upmuntringar: och räcker dem. — Talare! Vörden Eder mästare och förkunnen, om någon Monarch med lyckligare eftertryck kan främja Uplysningens framgång och helgd — behöfver jag låna vedermälen utom oss, då vi äro lysselsatte, at inviga et nytt Lärohus, efter Hans visa föreskrift upbygdt, och med understöd, af Honom förundte, fullkomnadt.

Men

Men ämnet upkallar mig åter til et vidare fält, än detta Rikets gränser innefluta. J åstunden, at se de medels verkan hos flere Länder och Folkslag, som Regenter til deras undervisning beförja: J åstunden, at allestädes se desse medels kraft både på Styrande och undersåtare, för at med öfvertygelse finna, huru förmonligt den deraf främjade uplysningen verkar på människors väl, i den mon, som samme medel äro tillräcklige, försigtigt inrättade, och sorgfälligt använde. At värdigt och i sin vidd fullgöra denna Eder fordran vågrar mig icke mindre min svaga insigt, än de flere andre omständigheter, som på denna korta stund böra vidröras. At derföre til hvardera blott låna en hastig blick lärer benågit tillåtas.

Med Eder egen kännedom och urskillning, M. H., utfänden då allenast Edra fria och forskande tankar kring verlden, at, efter sin art, skyndesamt igenomvandra alla Hof, Städer, Landskap och Byar, för at undersöka och jämföra Styrelse, Lagar och Lefnadsfätt: at sedan återkomma och säga, hvarest mänsklighetens och förnuftets rättigheter mäst vårdas uti Lagstiftning och Styrelse: hvarest sanningens fakla är allmänast lysande: hvarest Regenten har mästa afsky för våldsamerheter: hvarest visheten bibehåller rättvisans helgd, under det mildheten borttager dess stråfhet: hvarest i nödens trångsmål samhälligheten starkast beväpnar alla händer: där säkerhet och laglig frihet gifva ersättning för samfundslagarnas tvång: där skicklighet och dygd utstaka

ftaka hedersgraderna emellan medborgare: Där — misstagen J Eder icke om vetenskapernas rätta ljus, hvarest desse Samhålls förmoner igenfinnas. Sådana jämförelser måla vårt Fäderneslands fällhet, och styrka allestädes antingen uplysningens goda verkan eller dess vådliga brister — Är icke dess inflytande på Samhållens välfärd häraf nog öfvertygande?

Eller får jag lof, at föra Eder til den gräns, som åttkiljer et uplyst, och et okunnigt land, at med Eder å ymse sidor se denna märkeliga skilnad emellan ljus och mörker: där all ting obehagligt och vildt: här en allestädes tiltagande byfsning och förmildring: där inga eller få illa odlade fläckar emellan ohyggliga kärr: här väl indeldda och frodiga åkerfält, sköna trädgårdar: där vårdslösa kojor och ufva-nåsten: här beqvåma boningar och prydliga hus: där huru strömmen fruktlöst gör sina fall, bergsklippan döljer sina skatter och vindarna förgåfves upröra hafvet: här hvilken skönhet regerar vid stranden af denna canal: Planteringar, konstiga vattuverk, rika bergsbruk, präktiga skepp, som med vådrens vingar flyga öfver alla världshaf, at utbreda konstens och naturens alster: där en hop grymma och vårdslösa Invånare, som emellan lättjans ombyten mätta sin snålhet med rof och ströfverier: här milda och hyffade, som under idoghetens svett ålska dess fredliga förmoner: där desse Inbyggare, som föreställa sig all ting groft och vanskapeligt, såsom uti en massa alt för oformlig, at innebära
någon

någon skilnad emellan laster och dygd: här utvidgade begrep och stadgade känslor, som på Sedolärans säkra grunder uplysa själen, förbättra hjertat och pryda den förnuftiga varelsen: där vidskepelsens förfärliga spöken, och de blödande sår, som de gifvit mänskligheten: här en himmelsk vishet, som gör människors steg vissa, deras vandring försigtig och deras ändalyckt säll: där ingen säker styrelse af hopens gerningar, eller en Statsförfattning, hvarefter våld och blod skola försvara Despotens rätt, men undersåtarnes vara blottstaldt: här en klok Regering, som själf vördar en stark motvigt af sin magt uti detta ljusets strålar, hvilka med en allmän öfvertygelse om människors rätt utbreda deröfver tillika en vårdande säkerhet; en Regering, som derföre igenom välgerningar ädelt befästar sin egen myndighet och undersåtens rätt med mildhet och rättvisä. Hvar är väl de förras Fädernesland, då detta omfamnar och glåder sina Barn?

Med dessa fördelar utmärka sig vetenskaperna på människo Samhållens skådeplats: med dessa verkningar stadga de sit värde. De äro tillika uti enskilda lefnaden det skönaste fält, där en människa får känna värdet af sin varelse, vigten af sina ändamål, och sättet at fullgöra de senare, samt at åtnjuta den förra. Förgäfves sökes någre trognare rådgifvare i detta lifvets angelägenheter: förgäfves några gladare följeslagare. De äga et förråd af förnöjelse, som aldrig uttömmes. Hvad är angenämare, än at igenomgå alla åldrar ifrån verdens
ung-

ungdom: at undersöka naturen och se in i dess fördolda gömmor: at betrakta Skaparens måttarstycken i det helas sammanhang och uti dess delar: at än följa verldskropparnas lopp uti den omätliga rymden, än skårskåda de vid våra fötter krypande små kräkens sammanfattning och förvandlingar. Och hvarest är väl det ställe, eller den tid, där icke desse följeslagare fägna och förnöja? Ensligheten? De äro hennes hugfvalare. Et muntert sällskap? Kan det väl vara sådant dem förutan: Din Medbroders umgänge är dig ju en välsignelse eller en plåga efter den grad eller brist af uplysning, som hans själ innehafver?

Skulle jag föreställa mig några tvifvelsmål kunna upstå vid dessa Vetenskaper-
nas loford, borde jag öppna deras historia; och deras vundna vitnesbörd skulle uphöja denna dagens högtidlighet, om min skyldiga korthet icke vågrade dem rum. Deras öppnade häfder skulle snart updaga, at i samma mon, som deras ljus blifvit klarare, och vändt til rätta föremål, hafva vårt släktes förbättringar sakta efterföljt: sakta, men ändteligen har människo-hjertat, så trögt at antaga och följa förnuftiga regler, så lättlinnigt för gamla ovanor, fördomar och främmande mod, kunnat finna dessa ledares trohet och förträfflighet: de skulle updaga, at ifrån orter, där Vetenskaperna blomstrat, men blifvit bortjagade, hafva ock deras verkningar försvunnit, och at vildheten mindre sakta återtagit sit välde. De förhårligade Egypten til det ögnableck, då Turkarne sig det be-
måg-

mågtigade. Denna tidepunkt var deras graf. Desse hatare af mänskliga kuntkaper utsläckte snart deras fakla inom alla fit Herravåldes gränser: kanske at med sina Barn blifva så mycket villigare offer under Tyranniets hand. De förjagade konsternas dråpliga lemningar i Rom blefvo hastigt begrafne i det stoft, som uprördes af Barbarens fot; men hvilken tidelångd har fordrats, innan des efterkommande hunnit til nog sansning, at dem utur jorden upgråfva, och såsom efterdömen beundra? Mätte aldrig så grufveliga förändringar draga öfver oss okunnighetens tyranniska ok!

Och med fast bättre aningar kunna vi här lemna vetenskapernas fruktbara verk och gå litet tillbaka til deras verkstäder: sjelfva källorna, hvarifrån fruktsamheten utflyter. I synnerhet sänker sig vår upmärksamhet öfver detta Lärohus, öfver detta vårt undervisningsverk och des yrken. — Ser jag här en hop arbetsamma ynglingar: huru ibland dem regerar en angenäm ordning, en liflig munterhet, ingen annan skilnad, än skicklighetens företräden, dem vardera efterstråfvar med en inbördes väckt täflan, hvilka såsom en eldig brand itänder på alla sidor deras ifver och deras dygd: ser jag dem sorgfällige, at iagttaga sina samlingsstider, nitiske at upfylla sina pligter, hatare af oredlighet och oförrätter: deraf stundom retade, men åter snart oumbärlige och hvarandra trogne vänner: hvilken behaglig plantering af medborglighet och Samhälls-anda? Ser jag dem,

dem, på skicklighetens trappsteg mer och mer uphöjde, äga upseende och otvungen aktning af de lägre, och gifva den lika otvunget åt de högre: ser jag dem under ungdoms åren således steg för steg mogna uti kunskaper, uti vana och ordning, af lydriad och besvär, uti umgängsamhet och medborgerliga dygder; kan jag icke då med fäkerhet säga, at denne Schola är frucktsam af goda ämnen, til Fäderneslandets hugnad och gagn: kan jag icke förutse, at igenom dem skola uplysningen och dess fruckter efterhanden mer och mer breda sig ut til allmänheten: kan jag icke förespå, at detta Land uti egna Barn skall erhålla skickliga Ämbetsmän och Lärare: äfven ock vid behof kunna uti dem få igenkänna sina Beskyddare vid foten af Regentens Thron.

Skall jag behöfva kalla det blott en spådom, som vår egen erfarenhet styrker med få många bevis, och Historien med ändå flera; om tiden icke nekade at dem framlägga. Et enda ibland dem bör jag dock icke tyft förbigå: en man, fordom Schole-Barn, ifrån nästgränsande foken uprunnen, som, utom Tio andre härifrån upgående, prydt Rikets högsta Lärerstol, hade med sit inflytande uti den Hulda Drottningens rådslag, grundlagt detta väl inrättade Lärosäte. Vi nämna Archie Biskopen STIGSELIUS med erkänsla i dag; under det vi öfverenskomma, at aldrig vanvörda de förmoner, som följa af Hans omsorg, för detta vårt Läro-verk.

Men häröfver synes samla sig några misstänkta moln. Kan väl detta verk i sin inrättning så bepröfvadt, i sit ändamål så

godt, hafva några ovänner? — Schole-verket, så ljuder det, skall redan vara et föraktligt namn. Men hvadan detta förakt? Kan det leda sig ifrån undervisningens låta tilgång, och ligga uti sjelfva inrättningens förträfflighet? At det fattiga Barnet får intagas til lika fördelar med den rika och förnåma ynglingen; at det skall blifva hans kamrat; kanske ock igenom detta medel en gång hans medtäflare på lyckans väg: det är ju en förnedring för den senare, för hans föräldrar. Skall deras son behöfva uptråda på en lika tung väg, som den torftigas, och smittas af detta sig ej värdiga sällskap? Med en Informator i huset kan ju deremot en beqvämlig anständighet vinnas? — Ja! Man hämtar således oskäradt vatten ur den grumliga bäcken, i stället at låta Barnen dricka med andra uti den friska och rena källan. Verkan röjer sig nog snart. Huru tilskapas då dessa så afkyljde telningar? Huru danas de til medborglighet, stadgad ordning, tankar, kunskaper, til den fogliga sinnesstyrka, den fullkomlighet, som en dag skall af dem åska? Alstras väl dessa egenskaper med någon trygghet uti det fåfånga högmodets och veklighetens Barn-kamrar? Men de påfordras likväl, när ynglingarne derutur snart mogne vilja tråda på egen hand, eller til Rikets tjenster. — Vi vända oss hastigt ifrån denna utsig; men kunna ej dervid dölja vår trogna önskan, at Föräldrar, som vilja sina Barns väl, och sin egen fägnad deröfver, måtte öfvervåldiga de fördomar, som hindra dem, at bereda det på sin rätta väg.

För-

Fördomar, så mycket farligare, som de tillika hafva en skadlig inflytelse på Samhället. För desamma äro vetenskaperna nyttige icke allenast i sin mognad, i sine verkningar: de äro det redan i sin vagga. Det fått, hvaruppå de offenteligen hos oss läras, är, såsom jag fått anföra, en lycklig plantering af medborgeliga dygder och tankesätt: en verkan, som måste saknas, så vidt allmänna undervisningen lider förakt och försummas.

Med ännu större hastighet och likasom ovetande kunna vi skynda dem förbi, hvilka suga förakt för våra Lärverk ur Politiska skäl, som hota lägre classer af medborgare, såsom hvilka icke nog gerna förunnas den lyckan, at igenom detta medel vinna öppnade ögon, och en skicklighet, som kan göra dem för Samhällets tjänst så angelägne, som äfven til dess mera lysande förmoner berättigade. Et tidehvarf, som igenom uplysningen stadgar vår sällhet, skiljer oss nog vidt ifrån Barbariska tankesätt: således nog vidt ifrån någon fruktan för följderna deraf.

Men vid denna framgång af Segrar öfver allmänna undervisningens ovänner, möter oss änteligen en man, hvars utseende innebär något verkeligt och viktigt bekymmer. Snart får man igenkänna en Fars hjerta vid frågan om älskade barns handledning och välfärd. Redan kännare af den enskilda undervisningens brister, är han beredd, at sända dem til detta Läröfäte, hvars inrättning han högaktat, med glad tillförsigt uppå deraf väntade förmoner för de sina; men tvifvelsmål äro före-

bragte om Lärarnes skicklighet, som dem i den eller den ordningen skola emottaga. Utaf dem, säger han nedslagen, bero det goda Lärofåtets fruckter. Vore desse icke nog skicklige, nog nitfulle, at rätt inplan- ta kunskaperna, bereda rum för dygden, vaka öfver sederna: hvar år då mit hopp, huru vill jag nu fullgöra mina faderliga plikter? Han går — hans klagomål, måtte de aldrig blifva väl grundade! Hans tårar vare dock en stark röst til dem, som Gud och Öfverhet förordnat, at befordra Lärare vid detta verk: til Eder, hvilka det i tilkommande tider skall åligga, til Eder syster här mit tal. Ännu flera röster höja sig, at göra denna Eder förbindelse kraftig. Frågan är vigtig: icke ringare, än danandet af en Esterverld. Skola de ljus, som nu pryda och fågna detta luststreck aftaga, och inom få åldrar mörkna? Skall Fäderneslandet ifrån denna sällhet behöfva befara någon annalkönde tid, då det vid högre och lägre Ämbeten skulle komma at styras af dårar eller främlingar? — Beror detta något uppå Eder, som tillsätten Lärare för en tilväxande verld? Är icke framtidens väl eller ve lemnadt i Edra händer, som vid en påföljande verkan af sina göromål skola hvila i välsignelse, eller visna i förakt. Det allmänna utkräver väl af Edra tillsatta Lärare tilfyllestgörelsen för sina årligen använda dryga kostnader; men brista de deruti, blifva de senare Eder, som Löftesmän til last, til vanära för det stoft, som då höljer Edra ben. Mätte vid hvarje stund, som offras til et sådant val, lifliga
före-

föreställningar af det goda och det onda, som då kan beredas, igenomtränga Edra hjertan med en kraft, som skårar de rena upfsät, hvilka ifrån högden vålsignas! Fel emot Samhället dölja sig icke länge. Solen vandrar ej så många gånger sin ban, innan hon hinner upptäcka fruckterna, som härifrån sprida sig ut. Man åskar här de stjernor, som skola lysa Församlingarna, och ifrån brytningarna af deras klarare eller dunklare ljus skal behag eller skugga återkastas öfver detta Lårohus, här de först böra tändas — vid åhöro af den klena Predikanten, som sjelf föga fattar sit tal, finner Syndaren ingen kraft, och går sin vanliga väg: under lydnaden af den svaga Åmbetsman, som i sin styrelse icke förstår sammanhanget af enskildt och allmänt väl, qvider, och rör sig den lidande allmänheten: och Styrmannens hand, som sin kosa icke lärt, förfätker ågarens både skepp och gods. Bestört ransakar man sedan efter orsakerna, och stöter sig dervid mäkt uppå dem, som bordt undanrödja okunnigheten, olyckornas stammoder — Så mycket beror verdens lyckliga lopp af Lärares skicklighet — Vi tala om en framtid och hafva skäl at uplyfta de gladaste ögon.

THESSOMENE i den behagliga Trägården stannar och förnöjer sig mäkt af den ordentliga plantscholan, där en vaksam måstares hand utmärker sig: där uprinnande ådla växter icke hotas af ogråsets granskap: där sig så behagligen utbreda de mångfärgade blommorna: där de vackra telningarna stå så frodige och nöjde. Kanke ock,

fåger hon, den där borta stående stolta Ek, som länge skylt fältet med sin skugga, en gång varit en planta uti denna schola? Med lika behag vänder sig vår upmärksamhet til Edra yrken, J vårdige ungdomens handledare vid detta verk. — Så väcker hos Eder förbindande rörelser hvarje åsyn af de Eder anförtrodde telningar, som Föräldrar rycka ur sina armar, at hit öfverlemna til en fullkomligare vård. Huru ömtålig är deras ans, med hvad ansvar den tid, den ungdoms tid, som besluter om deras framtida öden. — Desse spåda sinnen, stundom föröpne, stundom för till slutne: snart trögare, at se och förstå, om man vill truga dem: snart hatare af dygden, om den endast skall grunda sig på en strång ansvarsamhet och egen förfakelse. — At med våra undervisningar intaga dem, at så ställa sanningen i förslät för deras flygtiga fattningsgåfva, at den ock dem ovetande bemågtigar sig deras tilgifvenhet: at vidare på samma väg gifva hjertat de muntrande intryck af dygdens reglor, som bereda och stadga funda tankesätt til en efterföljd, som pryder människans och hedrar medborgaren. Denna själens förädling, kan den förhoppas af en Lärare, som ej åger nog klokhet, nog vaktsam skicklighet, jag må tillägga, nog känsla af ömbet, det är deraf, som lärdomarna vinna så mycken kraft. Kan timmars utanläsning, til det flygtiga minnets förråd, fylla hjertats och förståndets brister? Men vi äro lyckligen skilde ifrån detta Lärofätt. Lyckligen äro nu desse erhållna rymliga och gladare öfningsrum Eder en förökad upmun-

muntran, at fullgöra Edra plikter, Edra öma värf, det allmännas fordringar, Föräldrars hopp, och Barnens bästa: hvilka fullgjorde plikter äro och blifva de förnämsta prydnader inom detta Hus, och utom, en borgen för Lärofåtets växande högaktning. — Trogne Lärare! Med tilfredsställelse af Edra egna samveten åberopen dessa murar och trofsningar, de äro sannings tjenare och hennes eviga vittnen om Eder trohet, Edert tålmod, och Edra mödor; men de äro ej de enda; desse af Eder förädlade hjertan sprida med sig kring nejderna de tacksamma vitnesbörd, som göra Eder äminnelse älskad och långvarig.

Jag nämnde, Föräldrar! Edert hopp, och jag återhämtar än en gång detta glada ord. Jag har rätt, at med Eder njuta dess verkan, desse glädjerörelser, och är med Eder skyldig, at känna de förbindelser, som dem väcka — at vörda en Regering, at älska et Fädernesland, som i sina armar upfostrar våra Söner, uptager dem i deras farligaste ålder, väljer och underhåller et samfund af de skickligaste män, at steg för steg föra dem fram på dygdens och vishetens väg, för at sedan fritt återlemna dem, snart skicklige, at för Samhället blifva nyttige, för sig sjelfve lycklige, för oss en åldersdoms tröst. Är icke under sådana utfigter detta Lärohus för oss en ovärderlig välfignelse! Så långt skilde ifrån de tider och luftstrek, där en moder med skål kan förbanna hvar födelse stund, då hon i ljustet frambragt et foster, hvars öde är beredt, at utan hopp tryckas af mörkrets och slaf-

veriets bojor, intil en neslig död, lefva vi de fålla dagar, då det är en afvundsvård lycka at vara Mor — J lycklige Mödrar, jag önskar väl förgäfvnes, at kunna erfara fötman af den känsla, som intager Edert hjerta hvarje stund J skänkt Fosterlandet en medborgare, under den förtjusande föreställning, at i skygd af en mild Regering, uti frihetens och uplysningens sköte få nedlägga dessa Edra kärlekspanter, at upammas til lycklige människor. Och är det väl här endast fråga om danandet af Edra Söners lycka, så är ju det redan en Högtid för Eder? Men är det ock icke förstånd och dygd, flytande ifrån samma källa, som utgör Edra Döttrars fullkomlighet och skönhet; som gifver den senare, där naturen henne vägrat, och som mäst uphöjer denna naturens gåfva, hvilken dem förutan är en snart omärkelig tomhet. Är icke vårt köns fällhet nogast förenad med den, som J ägen eller förväntan: våra bekymmer gemensamma med Edra: vår glädje så ofta Edert verk: desto mer må den af Edert deltagande få uphöjas vid de förmoner, som beredas våra Barn af detta uplysningens och dygdens Läro - Tempel.

Det är til denna punct, til våra Barn, som vår upmärksamhet sig altid otvunget leder: denna magnetiska pol för våra mödor, för våra förvärf och för kraften af våra aldrig nog ifriga böner til Gud. Til Eder derföre, J ynglingar, vänder sig benäget mit tal. Eder Högtid fira vi: beredelsen af Edra medborgeliga lif, af Edra framtida öden: och ömheten öfvervåldigar här-

härvid mit hjerta. — Denna utfigt vore kanske mindre rörande, om ej människors förklädde svagheter, understödde af lasternas bedrägliga här, ville tränga sig fram på samma tafsa, och igenom begärens listiga vågar omringa våra ynglingar vid det farliga pass, där de nu finnas stadde, vid skiljovågen emellan godt och ondt. Mätte desse svekfulle bedragare endast visa sig på långt håll, och göra Eder väksammare på Eder vakt! De skola vika ån längre för de bepröfvade vapen, som Eder här rätkas: kunskap och dygd. Med dem är segren för Eder säker, och om den är mödosam, så är den ock möda värd. Utsträcken Edra armar och öppnen Edra hjertan med all den liflighet, som ungdomens eld ingjuter, at emottaga dessa medel, at bevara och fullkomna dem, så tillräcklige och kraftige, at grundlägga Eder lycka i verlden, som de alltid varit det för andra: icke blott den, at förekomma lifvets behof och betäcka Eder för nöden. Här uppträder en skicklighet, som skall väcka för Eder högaaktning, och bereda Edra företträdes rum, at derifrån skönja, huru föraktet slår ned öfver okunnigheten, som slåpar uselheten i sina fotspår. Man visar Eder segrens frukter, at göra Eder ifrige til strids: så besvärade med brister, så benägne för villfarelser, desse våldige stötestenar uti floden af ungdomens svallande sinnesrörelser åskas väl för Eder, något arbete at undvika de senare, at häfva de förra, at i bristernas ställen samla och förena de sunda begrep, som af förståndet med tillförfigt fattade in-

flyta på viljans böjelser, så tilförlåtliga, at de tjena Eder til rättessnören för tankar och gerningar, så kraftige, at de stadga Eder character, och dana Edert sjelfbestånd uti alla lifvets omväxlingar: det är bereda och styrka Edra hjertan, at alltid omfatta sin lyckfalighet. En lyckfalighet, mistagen Eder intet på detta vackra uttryck: den efterfökes så ofta uti utvårtets tillfälligheter i denna verld, men förgåfves: den bör hufvudsakligen sökas och igenfinnes såkraft uti Eder egen själs goda egenskaper, så stadgade, at de icke drifvas af desse yttre tillfälligheters svall-vågor eller af begärens stormar. Misströsten då icke at blifva lycklige: denna lyckfalighet gifver nöje och trefnad i alla stånd, i alla öden, och utom den, fökes en tilfredsställande lycka fåfångt, både på högderna och i den djupa dalen. — Til vinnande här af, påfordras väl något besvär, någon handledning, några hjelpredor? För Eder åpne uplysningen sina förträffeliga skatter, Vetenskaperna uphöje sin Gudomliga röst, at med vishetens behagligheter mer och mer intaga Eder alla, som nalkas desse portar! Det är nemligen icke igenom hastiga språng, som J värdigt uptråden. De äro farlige och föra Eder snart på sidan. Sanningens väg fordrar långsamma steg, och de allena äro säkre. Vare Eder ungdom såsom den källådra, som uti jorden sakta och i tyfthet arbetar sig fram och segrar på alla motstånd, så skall Eder mognare ålder blifva som den deraf frambrytande ström, hvilken fågnar och vållignar de stränder, han förbiflyter. Om den

den Förfyn, som med godhet styrer alt, och som J lårt, at med undergifvenhet framför alt vörda, uti sin vifa skickelse beskårt Eder at blifva flyttfoglar på detta klotets yta, skola Edra förvärfda kunskaper gå för Eder och Eder dygd följa Eder efter, och med desse skyddsänglar skall Eder framgång allestädes vara säker. Om J af dem ledsagade, fästens vid den Fosterjord, som Eder alstrat, blifven J Henne så käre, som Hon är det för Eder: vid Hennes röst och behof, vid Hennes Styresmans, Eder Konungs, vare Edra hjertan varme och Edert nit brinnande. Eder skicklighet och Eder verksamhets plikt skall icke här sakna sit rum, icke sin båtnad för Eder och andra, icke eller sina loford: och redligheten skall uplyfta Edra ögon inför hvar man. — Jag vågar icke af egen erfarenhet förutsäga, at Edert goda bemödande skall vinna bifall af alla: här äro människor och sällskap, som mana Eder flygt; men det kan jag försäkra, at J uppå dessa grunder aldrig skolen sakna redliga vänner och et godt samvete. Och jag känner i människo-hjertat inga ljufvigare rörelser, och i sammanlefnaden inga ädlare förmoner, inga hugneligare, hvarken då vål går och vid själens lugna stunder, eller då motgångar inbryta. Med denna styrka bemannade skola lifvets eländen aldrig omstöta Eder. J flyten dem sagta förbi, och skolen möta Eder gräns, Eder rätta belöning med förnöjelse: också då återfända välsignelser öfver detta Hus, hvarifrån det framfarna lifvets ledsagare först blifvit undfångne.

Den

Den angenäma känsla af hopp och hugnad, hvarmed jag ifrån ungdomens åsyn nu återkallar mina ögon, vinner ännu en gång förnyadt lif: det är verkan af din glada närvaro, vördiga medborgare! som ömt deltaget i vårt släktes väl. — Jag ville följa Din upmärksamhet i sin vidd! Och en tanke upstiger, som med den ljustigaste kraft igenomtränger okände verldsåldrar. Jämte Dig tycker jag mig uti dessa rymder se et nytt släkte, alla de i våra ställen efterträdande människor, hvilka skola uplysnas af det ljus, som i all framtid ifrån detta Lårohus kommer at sprida sig ut: jag ser hela denna loffägande Församling triumfera öfver mörkrets förskingrade härar, som emot dem våga sig upresa. — Jag ser, ack at min syn icke måtte irra sig! en Himmelsk Skydds-Gudinna, som vid våra tiders kallare dyrkan vikit på längre afstånd, omgifven af detta ljus sänka sig jorden närmare emot upstigande trognare rökverk, emot Dygdens rätta tilbedjare. — Jag ser i detta ljus Religionens och Lagarnas helgd bestående, och en rätt medborgelighet upväxa på sjelfsvåldets graf. — Jag ser ånteligen tråldomen förgärfves skaka sina bojor at et folk under Nordstjernan, som förådladt af desse strålar åger i själen en styrka och en storhet, som aldrig kan tåla Tyranniets misöden. — Ack medborgare! Glade öfver det närvarande sända vi en trogen lyckönskan til framtiden: likasom skola vi en gång med mera ro hvila uti denna Fosterjord, då hon af vacklande upträden

den mindre ofredas, då hon omgifves af en klarare himmel.

Men, Mine Herrar! Jag fördjupar mig kanske för långt uti dessa betraktelser och kan derunder beskyllas at förgåta en annan Eder skåliga väntan. J fordren utan tvivel vid detta tilfälle en närmare känne- dom af detta Lärofätets öden, och huru det upnådt sit nuvarande anseende. Det är min plikt, och af denna Eder vink vinner jag rättighet, at här afbryta de förra, och nedstämna min röst til berättelsen härom, hvilken icke kan blifva Eder misshagelig: den är kortt och sluter sig så vål.

Redan har jag haft den äran berätta Eder, det Nordens Minerva Drottning CHRISTINA stiktat detta Lärofäte. Det var 1648, detta af Westphaliska fredsslutet för Svea Rike så märkeliga och ärefulla år, på hvilket vårt Norrland undfick denna Triumphaliska gåfva. Verkställigheten deraf dröjde icke. Den af naturen mäkt gynnade belågenhet af denna Staden blef härtil utfedd: det är samma plats, som Lärohuset ån i dag intager; men aldrig tilförne har til inbördes fördel konstens förträfflighet så vål vetat begagna sig af naturens, som nu. Den senare lemnar här Ostern öppen, at den upgående morgonrodnaden, Musernas urgamla vän, fritt får inbryta uti detta deras läger: när hennes hålsning särdeles vid våren är angenäm, då hennes strålar förskönade af Floras i närbelägne Trågårdar sig utbredande blomster och blandade af deras balsam uplifva de toner, som först vid dagens födelse upstämmas til skaparens lof, I Söder
har

har Lårohuset den fågnaden, at utan melanstående hinder räcka handen til sin närmasste Dotter, tillika sit närmasste försvar, Hernösands Kyrka, med hvilken det årligen delar hälften af sin Kongl. underhålls gåfva; och dit det derföre hvarje Helgedag i högtidlig ordning affänder sina Barn, at med Föreläsningen nedläggga oskyldiga offer för Herrans Altare. Nedanföre rundt omkring utbreder sig denna uti fågring och styrka mer och mer tiltagande Stad, hvilken, då desz ynglingar äro Lårohusets närmasste skötebarn, kan tilägna sig närmasste del af desz vålgörande verkan och af denna dagens fågnad deröfver. Än gifva ock de härifrån på båda sidor om Staden sig utsträckande inlopp och vida hamnar, intagande utfigter af handelens snålla flaggor och idoghetens rörelser. På detta så behagliga ställe, där den sist borttagne Trivial Scholan stått, bygdes Lårohuset första gången, samt högtidligen invigdes, efter fundne anledningar, dem öfvergången förstörelse skönat, på det förra 100:de talets medlersta år. Huset var efter tidens Byggnadsfätt ansenligt, inneslutande Gymnasium och Trivial Scholan under et tak af furuspan, och til den åndan bestående af tvänne våningar; den nedre indeldt uti elfva och den öfre uti tvänne rum, af hvilka det ena var Synodal- eller samlings-rum för hela Stiflets Prästerkap. 1708 pryddes detta hus med et högt fyrkantigt Torn med kopparplåtar betäckt, hvars öfversta spets bar en förgyld krona, uppå fyra utur lika många glänfande glober upstigande pelare. Detta
Torn

Torn var förfedt med et urverk, igenom hvilket drift förgylde visare i blått fält förkunnade dagens fortgående timmar. Men fågnaden öfver denna vackra tilbyggnad varade alt för korrt: näppligen hade tvänne år förflutit, innan en bedröflig vådeld lade hela hufet i aska jämte största delen af Staden. Saknande sina 60 åra boningar flyttade nu vetenskaperna uti Stadens Kyrka, som blifvit frälst ifrån lågorna igenom en Kyrkoherdes och en Handlandes, en BERGS och en WERRINGS rådiga tiltagsfenhet. Här fortsattes undervisningarna uti halftannat år, och oakadt dessa svårigheter voro studierne uti sådant flor, at få många Disciplar, som då, aldrig något år blifvit i Gymnasium inskrefne, förr eller senare, intil denna dag. At utur denna nöd åter bereda en frälsning hade Försynen upväckt en nitisk Lärare, Lectorn GÖRAN WALLIN, sedan Biskop i Götheborg, hvars minne tacksämheten ej kan lemna i förgåtenhet. Igenom något understöd ifrån Öfverhetens sida, och igenom Ångermanlands Allmoges vundna benägenhet, at anskaffa Byggnings verke, sättes Han i stånd, at uppå 6 månader upföra et nytt Hus, til form lika det förra, men til högd och rymlighet ansenligare, redan färdigt, at til sit ändamål helgas d. 2 Nov. 1711, då den allmänna glädjen tolkades i Kyrkan af Stads Commministern ERIC SEBRELIUS, och i Gymnasio af dess Rector JOHAN WALLANDER. Men blott en tid af halft tredje år fick njuta verkan häraf. Vare den hand, som desse nidings lågor antände, evigt förgåten, at

at icke ens årnå HEROSTRATI nesliga vinning, som igenom det hårliga Ephesinska Templets brand sökte och vann sit namns oförgåtenhet. Vetenskapernas idkare, åter beröfvade sina samlings rum, nödgades nu söka sin tilflygt uti enskildta Hus, som ock öppnades för dessa högtidliga Gåster, hvilkas bortflyttning befarades, såsom Stadens ömaste förlust. Här var på den tiden en värdig Medborgare, Rådmanen ISAC LUNDBERG, ägare af den då bäst bebyggde gård vid det så kallade lilla Torget: den öfverlemnade Han til vetenskapernas sjuåriga Herberge, hvilket til tacksam åminnelse med förgyllda Bokstäfver teknades på Husets stora port, likasom på Obed Edoms Hus, at han herbergerade den af fienden återtagna Herrans Ark, med påföljd af den ära och välsignelse, som aldrig skiljer sig ifrån goda gerningar. Men vårdskaps rätten hos LUNDBERG, och alt hvad heligt var, måste vika för upstigande svårare stormar. En djerf och grym fiende hitintils af det Svenska Lejonet kufvad, såg sig vid Hans död kunna taga sin hämd, och tog den utan känsla af mänsklighet. Eld och svård utfändes, at ock förvandla Bottniska vikens Städer och Byar til en rysvård ödemark. I dessa lågor begrafdes Hernösand med alt hvad derinne fans 1721. Läroverket hade aldrig haft svårare öden, än de, som nu öfvergingo. Flyende för fienteligt och medborgeligt elände, men mötande det allestädes, funno Sång - Gudinnorna ej värdigare hemvist, än de usla kojorna i Byarne Krok, Fälle och Finsvik uti Säbrå Sockn; intil dess

en renare himmel öppnade för dem utväg, at återtaga sit fordna lågerställe. Här voro de dock ännu halft annat år endast trängde gäster uti en Enkas, DOROTHEA STECKSENIAS Hus vid stora Torget. Lyckligen kunna vi snart vända våra tankar ifrån alla dessa bedröfvelser.

Nu hade emedlertid en ny Skydds-Herre upträdt på Svenska Thronen: friheten, hvilken tillika är Vetenskapernas Mor och Dotter, var uplifvad, och fredens lugn återgaf vårt Lårosfäte en önskad möjlighet, at efterhanden kunna upstiga til nytt flor. 1723 bygdes på det allmännas bekostnad Trivial-Scholan, som i 2:ne år också tjente för Gymnastiska öfningar, och 1725 Gymnasium, samt sist Consistorii Huset. Alle väl anlagde, prydlike efter tidens sätt, invigdes med anständig prakt, och til sin inrättning bekantare, än at jag behöfver den vidröra. Desse voro nemligen de Hus, som Försynen intil detta ombyte bevarat och med rika frukter välsignat. Men då tidens hand begynte tekna dem med förgångelsens utmärktare drag, borde man sträcka sin omtanka til en ny Byggnad, hvars indelningar gifva en mera muntrande beqvåmlighet, hvars bestånds-delar äro mindre ömtålige för tidens oförrätter, och hvars prydnad och anseende skall med des flyktighet kunna til efterverlden frambära bevis af den närvarandes konster och smak. Döme åskådaren, om vi nog lyckligen kunna tilförse oss dessa bifall. Torde hända, har någon af Eder, M. H., här vid ingången i dag, anset sig på et sagolikt sätt

vara hänförd til något af Italiens präktiga Läro-Tempel! Skulle jag då tvifla, at han aktar detta Hus för et de vackra Vetenskaperna värdigt Säte. De sjelfve, som ibland oss erfarit så många bistra öden, fröjda sig af denna utmärkta Seger. Vi fröjda oss ännu mer, at i dag hit hembjuda dessa vårt slägtets välgörare, och at helga dessa salar til deras evärdeliga hemvist; så förfåkrade, at deras härifrån utflytande verkningar blifva den yppersta välsignelse för detta Land, så länge de här äga någon trogen dyrkare.

Uplifvade af denna glada öfvertygelse, kunna vi med stillatigande förbigå de förbindelser, hvaruti vårt Lärosäte står hos de många Vetenskapernas Gynnare och våra Välgörare, som til denna Byggnadens anläggning och fullbordan kraftigt bidragit. Så utmärkta vedermålen af bevågenhet böra icke sakna vår erkänsamhet, och denna skall i all ombytlighet, som oss omgifver, vara fast och oföränderlig. Dock hvartil förbinder mig detta? Skall jag kunna frambara de tacklåmhets offer, som svara til Lärohusets förbindelser och äro deras föremål nog värdige? — Skall jag uphöja Lånets Styresmans nit för det allmänna bästa i denna del, som uti alt följer samma drift: Hans ynnest för vetenskaper, som af dem skördar sin förnöjelse: Hans verksamhets vittnesbörd; jag må allenast nämna det präktiga Residence-Huset, hvilket förevigat Hans åra i denna Stad — skall jag uphöja Stiftets Styresmans bevågenhet för detta verk, detta Religionens och Sedernas grundfäste, för hvilken, vid äldrens höft, det är
den

den yppersta vederqvickelse, at efter sig lemna denna varaktiga och frucktbårande Minnesvård? — Skall jag förklara de Medbröders förtjenst, som råkna et nitiskt bidragande härtill för en behagelig plikt och verkets fullbordan för sin gladaste vinning? — Skall jag, såsom vederbör, högakta detta Stifts Prästerskaps frikostighet, som endast aktar nöjet af ägodelars förvärf efter den belöning, som et nyttigt bruk deraf bereder, och som nu sjelfve närvarande utaf frukten af detta tankefätt njuta en förnöjelse, den jag icke åtager mig at uttrycka? — Skall jag värdigt högakta Stiftets Åmbetsmän och Medborgare i Städer och Land, äfven i tilgränsande Lappmarker, hvilkas infände vackra gåfvor hedra detta Tidehvarf och dem sjelfve? — Änteligen borde jag ju icke eller förgåta de Byggmästares konst och oafbrutne drift, som så ofta under den mig updragne vård om verkstålligheten lättat bekymren, och så skyndesamt fullkomnat detta vidlyftiga arbete.

Men alt detta, M. H., kräfjes icke af mig. En annan art erkänsla är mera åsytad, mera värdig: vetenskapernas egen, och den är odödlig: at upresa ärestoder at välgörare igenom nyttan af sina verk, är det lätt, hvarpå de fullgöra sina tacksamhets plikter; och detta lätt är det angenämasse. Jag fäster vid deras bestånd en helig ed, at detta hopp, denna försäkran aldrig kan blifva förgäfves.

Dock hvad vågar jag? Hvadan beror detta? Hvadan den föda, som underhåller Solstrålarna, och göra dem så verkande til

de dödligas förmon? Af Dit välbehag, Allsmågtige Gud! Derifrån den lugnad vi njute, den fällhet vi förvånade! *Herre, vår Gud, stor äro Dina under och Dina tankar, som Du på oss bevisar, jag vill förkunna dem, och säga deraf; ändock de icke stå til at räkna.* Hvarje del är vår förundran. Ho har främjat vår önskan: ho har beredt medlen, som saknade väckte vår tviflan: ho har förenat rådslagen: ho har bevarat arbetaren för alt ofall: ho har fullkomnat verket? Det är alt Din eviga godhet, Gud vår Beskyddare. Derfor skole vi priså Dit Namn, och Dit Lof skall här vara utan ånda. Vid alla de vådliga omskiften, som detta Lärosäte igenomgådt, har Din barmhertighet ifrån undergång bevarat dess helgd, och framkallat sällare tider. De öden, som det vänta i en framtid, de sorger, den ära, den glädje äro betäckta för våra ögon; men Din mildhet, Herre! är uppenbar: också vägen dertil en trogen Bön.

O! Ljusets Evige Fader, som igenom dess strålar sprider fällhet på jorden, och fullkomnar den i en härlighet, där morgonstjernorna lofva Dig! En stråle af detta ljus gör min själ brinnande på denna stund, och et dödligt hjerta kan icke frambara för Dig en trognare bön, än de sũkar, som nu til Højden upfåndas! Förbjud, Allsmågtige Gud! de grufveliga Nordenvådrets ilar, som fordom vid Tibern bortjagade uplysningens lycksalighet, at någonsin skaka desse grundvalar! Nedtrycke aldrig desse murar fiendtligt våld, aldrig despotismens blodfärgade järnspira, aldrig ill-

skans

skans och nedrighetens minor, aldrig okun-
 nighetens och sjelfsväldets djerfhet, al-
 drig åskans slag, aldrig eldens raserier! De-
 ras Lågerställe, denna Staden vare tillika
 skyddad för alla ödets hårdheter! Bevara få-
 ledes, O Herre! detta Hus, såsom Din Hel-
 gedom, där Din ära bor, och derifrån den
 kring Nordiska nejderna sig utspirer! Be-
 fall framtidens Regenter på Svenska Thron,
 at troget skydda den: nej unna ofs den få-
 krafte borgen: låt, O Gode Gud! GUSTAF-
 VER här vara odödlige, och WASA Stam
 evigt grönskande, hvars skugga gifvit ve-
 tenskaperna lif, trefnad och fullkomlighet
 i Norden! Utrusta, Nådige Försyn! med lär-
 dom, med trohet och nit detta verkets Sty-
 resmän, och alla ungdomens Handledare,
 som hit kallade skola dana den verld, som
 i våra ställen uppträder! Men desse portar va-
 re evigt tillslutna för alla Lärare, som för-
 föra! Din vishet, O! Gud, utgjute sig här
 såsom et fruktsamt regn öfver de späda
 hjertan, at deri så rotfåsta Din sanna fruck-
 tan, at des blomster icke falna för stor-
 marna i verlden! Skåra desse hjertan i san-
 ningens lydriad, at kunna följa hennes här
 delade råd! At kunna vörda Din godhets
 vågar til vårt slägtes väl, utstakade på ve-
 tenskapernas ban! Men blifve aldrig de här
 fattade kunskaper et svärd uti vanartens
 hand til medmänniskors skada! Oskulden
 pryde beständigt detta Tempel, och laster-
 na vike för des ljus, såsom nattens skug-
 gor för den upgående dagen! Detta ljus,
 Nådige Gud! Låt det i en beständig klar-
 het lysande ifrån dessa trackter framgent

bortjaga mörkrets svikfulla dimmor, samt
deröfver utbreda dygden och vålsignelsen!
Låt det, Mildaste Gud, äga den egenkap,
som våra närmast kring Polen vandrande
Stjernor, at under vår Horizont icke nå-
gonfin nedergå!

Verfer, som under Musique blefvo affung-
ne vid Inaugurations Acten *).

Före Orationerne.

Himmelska fläkt af den Eviges anda!
Dyrbara gåfva af Sanningens Gud!
Ljufvaste Vishet! gå ofs til handa
Med Dina Lärdomar, med Dina Bud!
I dessa rum, Dina helgade gårdar,
Värka med kraften af Dit Majestät,
At man i renhet de Sanningar vårdar,
Som leda Själen ur villornas fjät.

Snillet i bojor, och känslorna vilde
Leddes af vanvett til Lagbrott och mord,
När Dina Sanningar ljuse och milde
Strålade fram på den suckande jord,
Och hennes Barn, som i mörker och yra
Miskänt Naturen och smädat dess Gud,
Straxt då Du rörde Din kjusande lyra,
Gingo at lystra på Sällhetens Bud.

Imellan Orationerne.

Dygden är den Vifes prydnad
Värdet på en nyttig Lärd.
Kunskap utan hjertats lydnad
Är ej jordens agtning värd:

Snil-

*) Til dessa Verfer, författade af V. Pastor Mag.
JON. GENBERG, hade Directeuren GRAFSTRÖM
componerat Musiquen, hvilken ock af honom
jämte de bästa kännare i Stiftet extequerades.

Snillet ej et irblofs härme,
 Spride ej et iskallt fken;
 Utan Ljuset gifve värme,
 Såsom Solen mild och ren.

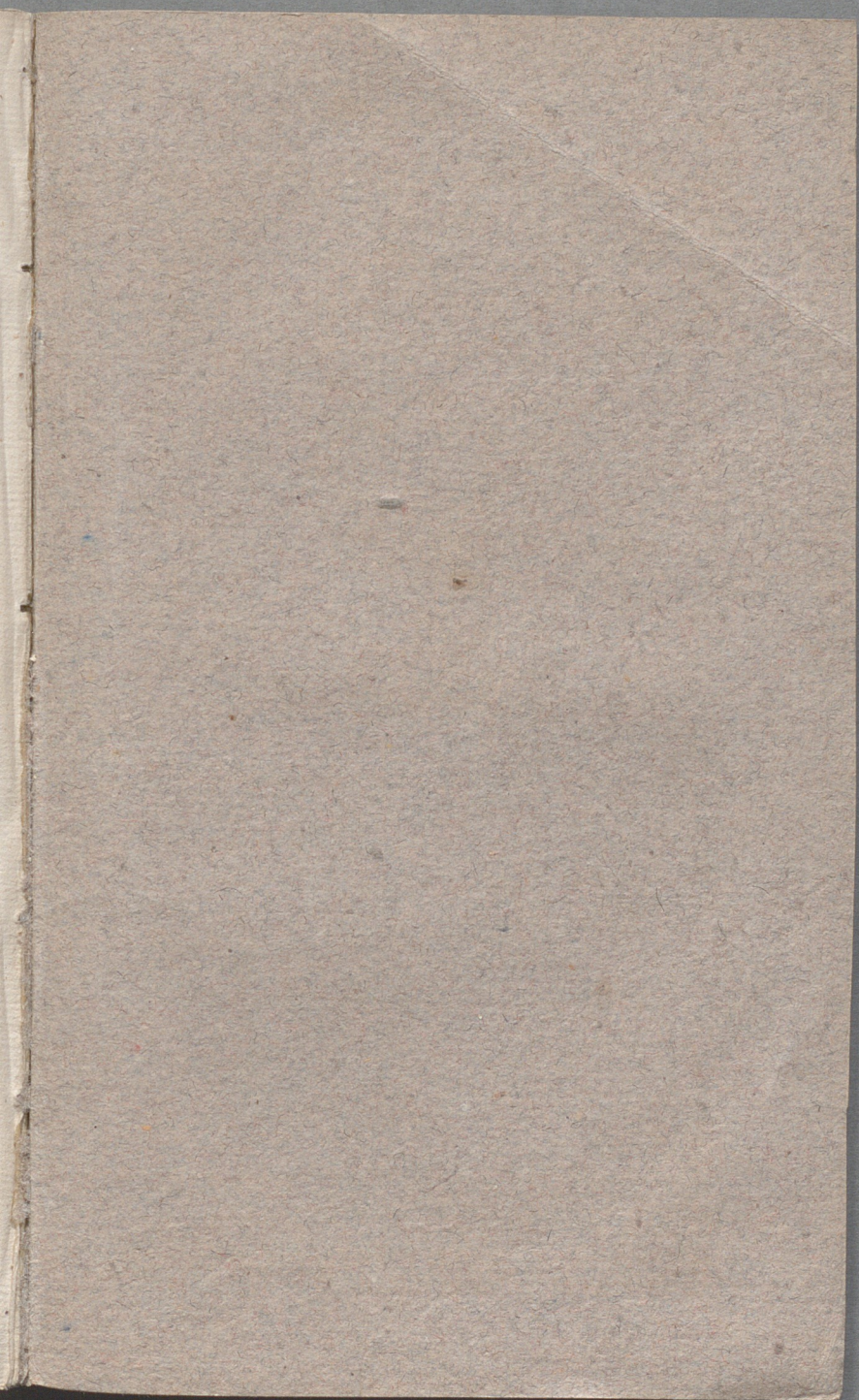
Efter Orationerne.

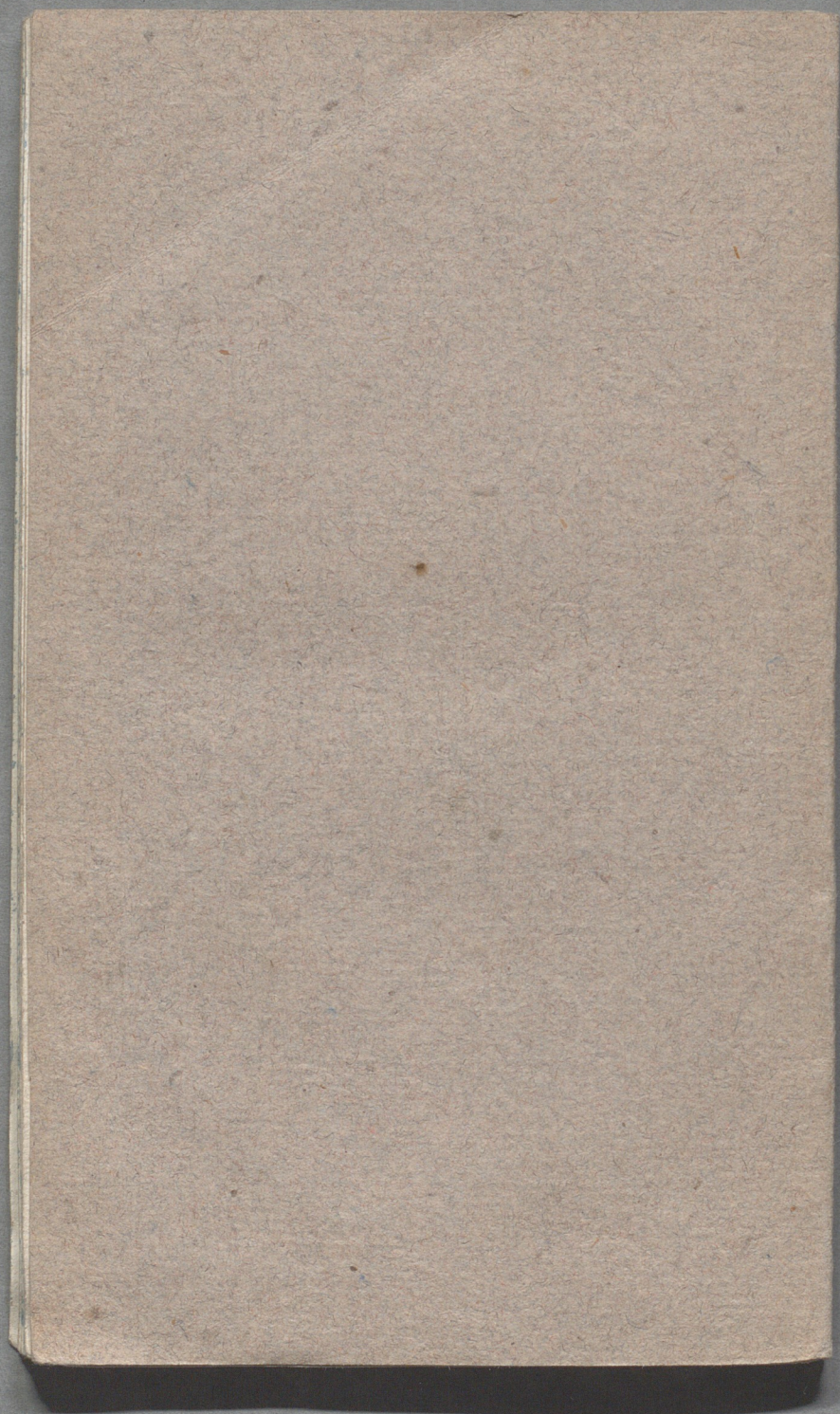
Skingrens villor! Flygten brott,
 Ifrån jorden flyn och viken:
 Redan snillet styrka fått
 Öfver mökrrets vilda Riken.
 Flyn då villor! Viken brott!

Tryckfel:

p. 35. 3 rad. nedifrån står: inrättniag — läs: inrättning
 p. 37. fifta raden: få — läs: få

www.books2ebooks.eu